

SZENTPÉTERVÁRTÓL BUDAPESTIG

Joseph de MAISTRE: *Szentpétervári beszélgetések – Az áldozathozatalról*.
Fordította: KISARI Miklós. Századvég, Budapest, 2021. 592 oldal, 4490 Ft

Bizony hosszú utat járt be Joseph de Maistre (1753–1821) nemrég megjelent két írása, amely magyar nyelven éppen a szerző halálának kétszázadik évfordulójára öntött formába. **A kötetben két olyan írást is kapunk, melyek közül eddig még egyik sem jelent meg anyanyelvünkön:** a *Szentpétervári beszélgetések* (1821) és *Az áldozathozatalról* (1809) címűeket. Bár jelen folyóiratban többször is előkerült már egyik-másik mű, a fordítás és kiadás eleddig váratott magára. Nem könnyed délutáni olvasmány, hiszen közel hatszáz oldal, de Joseph de Maistre gondolatai nem is amolyan elalvás előtti desszertolvasmányként hatnak, azokat emészteni kell, s ha szükséges, bizony utánanézni, hiszen – történelmi horizonton szemlélve – nem sok az a kétszáz év, de mégis kívánja a kontextust a szerző személye, élete és a művek keletkezése.

Aki először találkozik Joseph de Maistre névvel eme könyv kézbevételekor, s reméljük a Megváltó születésének ünnepe sokakat megörvendtetett ilyen nagyszerű ajándékkal, azt egy-két eleme talán sokkolhatja, főleg, ha széplelkű konzervatív körökből érkezik, ahol a filozófia inkább angolkertekben üldögélés és lamentálás a múltó világ kisebb-nagyobb dolgairól. Nem úgy De Maistre-nél, aki Európa fakadó bomlásának kezdetén, a francia forradalom vérzivatarakor élt s alkotott úgy, hogy látta tiló alá menni nemzetének javát, az ellenforradalom kísérletét, vagy éppen Napóleon tündöklését és bukását. Ezt figyelmen kívül hagyni olyannyira döreség lenne, mint amikor egyes szerzők és magukat gondolkodónak álcázók írják le Ernst Jüngerrel, hogy elvetendő, hiszen kiszolgálta a nemzetiszocialista rezsimet, sőt még a lapjaikba is írt! Jünger életútja persze megérne egy külön misét, de ahogy nála is, úgy a *savoyard* grófnál sem forgathatjuk úgy az írásait, hogy ne ismernénk a szerző életének legalább a fontosabb állomásait.

Joseph de Maistre 1753-ban született, savoyai grófi család gyermekeként, ügyvéd, majd diplomata lett, de ami a legfontosabb: az ellenforradalmi gondolkodás egyik letéteményese. Habár Franciaországhoz erős kötélék fűzte, ő haláláig megmaradt a Szardíniai Királyság hű alattvalójának. A forradalom előtt a szabadkőművességet is megjárta, s bár még Oroszországban is voltak a mozgalomból barátai, abból végleg kiábrándult. A felfordulás a savoyai szenátus tagjaként

érte. Később Szentpétervárra került, ahol roppant intellektusának köszönhetően hamar a neves szalonok tagja lett, s igen erős befolyással bírt – még olyan orosz nemesember is akadt, akit áttért a katolikus hitre! A szentpétervári idők azonban nem voltak számára olyan egyszerűek, s 1808-ban így ír egy levelében: „Kenyér és remény nélküli ember vagyok, haza és tulajdon nélküli apa, feleség nélküli hitves, eszköztelen képviselő, feladat nélküli alkalmazott [...] Nem vagyok több egy levélszekrény-nél, és már semmit sem érzek.” Ezen szomorú sorok sajnos keretbe illesztik mind a *Szentpétervári beszélgetések*, mind pedig

Az áldozathozatalról mondanivalóját.

A könyv először a beszélgetésekkel kezd, hiszen ez az egyik fő műve, s olyannyira tapad hozzá, hogy utószóként is értelmezendő. A *Les soirées* tizenegy fejezete során három ember értekezik arról, hogy Isten vajon mi végre engedte megtörténni a forradalmat, és azt miért Napóleon uralma koronázta meg. A Századvég Kiadó vezetője, Molnár Attila Károly az előszóban azonnal rámutat, hogy a Néva partján esett beszélgetés a korra kevésbé jellemző módon íródott, pont úgy, mint Platón *Törvények* nevet viselő műve. A különbség mindössze abban áll, hogy a spártai helyett egy Lovag, a politikust megszemélyesítő Szenátor és egy Gróf elmélkednek Isten büntetéséről és a Gondviselés e világi hatalom-

gyakorlásáról. A Gróf – nem titkolva – képviselte De Maistre álláspontját, a Lovag a forradalmat nem rosszként értelmező francia arisztokrata, a Szenátor pedig egy ízig-vérig orosz ortodox képviselő; utóbbi kettő folyamatosan tereli és mérsékli a Gróf igen *reakciós* gondolkodását.

A fejezetek során rendre előkerül Isten büntetésének e világi manifesztuma, ami már-már súrolja az egyház tanításának határait is. De Maistre végigélt egy olyan kort, ahol az örület tort ült a józanság fölött és minden, amiben addig ember csak hitt, felborult, a vér pedig a Szajnálánál is szélesebben tekergett Párizs utcáin. Ezt egy szerencsétlenül járt ellenforradalmi kísérlet követte, a történetek végére pedig De Maistre úgy látta, hogy hiábavaló minden, a forradalomnak végbe kell mennie, és egyfajta megtisztulásként kell szolgálnia Franciaország és az egész világ számára. Isten 1789-ben ítéletet mondott a gőg és a megátalkodottság felett, és most a világot bünteti annak bűneiért. A *Szentpétervári beszélgetések* jelentős részét éppen ezért teszi ki a megtorlások, vérontások, kivégzések való lamentálás, a hóhér és a katona szerepe. Ha minden Istentől ered, akkor a büntetés is, így aztán mindenkor jogos, ezért kár is hadakozni ellene – sokszor ez olvasható ki a szövegből. Többek között ezen büntetés jog- és szükségességéről vallott gondolataiért írta róla Isaias Berlin is, hogy „protofasiszta” volt, ám ez csak arról tesz tanúbizonyságot, hogy elmulasztotta figyelmesen olvasni. De Maistre, vagyis a *Gróf* gondolkodásában sokszor előtűnik az ószövetségi büntető, haragos istenkép, amely a krisztusi áldozat végtelen szeretetét és jóságát felcseréli a bűnöket már evilágon is megtorló fensőbb hatalommal. Sokan úgy vélik, De Maistre dicsőítője, mi több, egyenesen szószólója a vérontásnak, de egyáltalán nem erről, hanem csupán a hóhér és a katona szükségességéről van szó. Míg az egyik bűnöset öl és a társadalom megveti, a másik tisztességes katona ellenfeleinek életét kényszerül elvenni, és a nép babérkoszorút tesz fejére. Az erőszak társadalomszervezésben kapott szerepe tehát De Maistre szerint elengedhetetlen, s ezt alapos indokokkal támasztja alá. A könyv jelentős része

foglalkozik azzal, hogyan kell felépülnie egy jól működő államszervezetnek, amiben a már említett brutalitás húsba vágóan megjelenik, de ahogy az *Elmélkedésekben*, úgy itt is mindinkább az isteni beavatkozás módja az, ami hangsúlyosabb. Joseph de Maistre, bár a szabaddkőművesektől indult, mégis az „ősreakciós” jelző egyik birtokosa. Ez onnan (is) ered, hogy az angol-szász hagyománnyal ellentétben a francia ellenforradalmi gondolkodók egy adott és szilárd tradícióhoz, a katolikus hagyományhoz ragaszkodtak, melynek alárendeltek királyokat is (amint az például a szerző *A pápáról* című 1819-es írásában is előfordul).

Az *áldozathozatalról* arról az altruizmusról értekezik, melyet a keresztény embernek gyakorolnia kell. Minden egyes nemzetet az áldozat gesztusa tart össze, hiszen egy közösség akkor válik igazán eggyé, ha oltára is van, melyen vagy az egyik, csoportot alkotó egyén tud másokért áldozatot hozni, vagy ugyanezt megteheti az egész csoport. Utóbbit emelte be az Eucharisztia keresztül a kereszténység is, amely az Utolsó vacsora leglényegét is megőrizve vált a közösségek alapvető kohéziós erejévé. De Maistre semmiféle individualizmust nem tűr el, ebben egész élete során következetes volt; a közösség erős és örök megtartó-rendező elvét a katolikus vallásban látta, amely a transzcendens hierarchia egyedüli hirdetője. Nem véletlen, hogy mindkét műben többször utal a protestáns felekezetek hit-tételeire, amelyeket a *Szentpétervári beszélgetésekben* a teodícea (azaz a filozófiai istenigazolás) témáját érintve, *Az áldozathozatalról* címűben pedig az egyén-közösség kapcsolatának taglalásában igyekszik lebontani. A dialógusforma évezredek utáni felelevenítése különösen azonosulhatóvá s érthetővé teszi még az olyan „zsinati” témákat is, mint amilyen a *Civitas Dei* és a *Civitas Terrae* kapcsolata.

Aktuálisak a kétszáz éve felvetett kérdések? Amennyiben úgy látjuk, hogy a jelenleg is tomboló internacionalista világforradalom folytonossága az 1789-es Párizsig fut vissza, akkor nemhogy De Maistre kérdéseit, de a válaszait is magunkévá kell tennünk, hogy ellen tudjunk állni neki.

BÓDI ÁBEL